

BİLİMSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Ölçme Aracı Geliştirme ve Uyarlama

Doç. Dr. Seher Yalçın

Ölçek Geliştirme

- ❑ Ölçek geliştirme, bireylerin ölçülmesi düşünülen özelliğini uyaracak uyarıcı takımını veya maddeleri ve bu uyarıcılara uygun tepki kategorileri geliştirme sürecidir.
- ❑ Yani, ölçek geliştirmede bireylerin sahip oldukları psikolojik özelliğin ne olduğunu ortaya çıkaracak maddeler oluşturulur (Erkuş, 2012).

Ölçek Geliştirme Aşamaları (Erkuş, 2012)

1. Ölçeğin hangi amaçla geliştirileceğine karar verilmesi

2. Neyin ölçüleceğine karar verilerek tanımlanması

3. Ölçek geliştirme tekniğine karar verilmesi

4. Uyarıcıların ve uygun tepki kategorilerinin yazılması

5. Maddelerin gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi

6. Ölçeğin açıklama ve yönergesinin yazılması

7. Ön deneme uygulamasının yapılması

8. Deneme uygulamasının yapılması

9. İstatistiksel analizlerin yapılması ve ölçeğe son halinin verilmesi

ÖLÇEK GELİŞTİRME ADIMLARI

1. Ölçeğin hangi amaçla geliştirileceğine karar verilmesi

- Neden bir ölçek geliştirileceğine dair mantıklı gerekçeler sunmak gerekir. Örneğin (Cohen ve Swerdlik, 2013; Erkuş, 2012);
 - var olan bir ölçeğin eksiklerinin olması,
 - yeni bir değişkene dair araştırma yapma,
 - sosyal bir fenomen veya davranış modeli gibi nedenler ölçek geliştirmenin gerekçeleri olabilir.

1. Ölçeğin hangi amaçla geliştirileceğine karar verilmesi

Ölçeğin hangi amaçla geliştirileceği aşamasında, bazı ön soruların yanıtlanması gerekir;

- Yeni bir ölçme aracına ihtiyaç var mı?
- Ölçek neyi ölçmeyi çalışacak?
- Ölçeğin hedef grubu kim?
- Uygulama koşulları neler?
- Testin ideal formu nedir?
- Uygulama süresi önemli mi?

2. Neyin ölçüleceğine karar verilerek tanımlanması

- Ölçülecek değişkenin kuramsal çerçevesi çizilerek tanımlanır. Sonrasında kuramsal çerçeve içerisinde, o yapının davranışsal göstergeleri belirlenir.
- Neyin ölçüleceğine karar verilirken öncelikle ölçülmesi düşünülen yapının kavramsal/kuramsal ve işe vuruk tanımlarının yapılması gerekir (Tezbaşaran, 2008).

2. Neyin ölçüleceğine karar verilerek tanımlanması

Kavramsal ve işe vuruk tanımlamaların yapılmasından sonra, bu kavramların somutlaştırılarak davranışsal göstergelerinin bulunması gerekir. Davranışsal göstergeleri belirlemek için (Crocker ve Algina, 1986);

- İçerik analizi
- İlgili alan yazında araştırmaların incelenmesi
- Kritik durumların incelenmesi
- Gözlem yapma
- Uzman görüşü

3. Ölçek geliştirme (ölçekleme) tekniğine karar verilmesi

- Ölçülmek istenilen özelliği ölçmek için birçok yanıt verme biçimi hazırlanabilir. Hangi ölçek geliştirme tekniğinin kullanılacağına karar vermek ölçülen özelliğe göre değişecektir ve bu süreç madde oluşturma ile eşzamanlı olarak yürütülmektedir (DeVellis, 2014).

4. Uyarıcıların ve uygun tepki kategorilerinin yazılması (Madde yazımı)

Madde yazarken alan yazın taramasının yanında alan uzmanları ve ölçeğin geliştirilmesi düşünölen hedef gruptan da yararlanılabilir (Göltekin, 2012; Tekin, 2000):

- ❑ Maddelerdeki ifadeler ölçölmek istenen niteliğe yönelik olmalıdır.
- ❑ Bir madde ile birden fazla özellik ölçölmemelidir.
- ❑ Maddeler mümkün olduğu kadar kısa ve anlaşılır şekilde ifade edilmelidir.
- ❑ Bir yarısı olumlu diğer yarısı olumsuz maddelerin yazımı, rastgele işaretleme yapanları ayırmak için kullanılsa da, ters ifade edilen maddeleri anlamakta sorun yaşayanlar olabilir.
- ❑ Seçenek sayısı ve seçeneklerin ifadeleri önemlidir.
- ❑ Aynı madde içerisinde iki tane olumsuz ifade olmamalıdır.

4. Uyarıcıların ve uygun tepki kategorilerinin yazılması (Madde yazımı)

Ölçek geliştirme sürecinde kullanılan madde türleri (Cohen ve Swerdlik, 2014; Erkuş, 2012);

- İki seçenekli maddeler
- Çoktan seçmeli maddeler
- Dereceleme türü maddeler
- Eşleştirmeli maddeler
- Senaryo tipi maddeler
- Simülasyon tipi maddeler

4. Uyarıcıların ve uygun tepki kategorilerinin yazılması (Madde yazımı)

- ❑ Madde formatı seçerken, uygulama yapılacak gruba uygun madde formatı seçilmeli (Crocker ve Algina, 1986).
- ❑ Maddeler yazılırken ölçekte kullanılması tasarlanan madde sayısının yaklaşık üç katı kadar madde yazılmalıdır. Çünkü amaca hizmet etmeyen ve ölçekten çıkarılabilecek maddeler olabilir (Baykul, 2010; Tezbaşaran, 2008).

5. Maddelerin gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi

- Maddelerin yazılmasının ardından her bir maddenin istenilen davranışı ölçüp ölçmediği, dil yönünden anlaşılabilirliği, bilimsel açıdan hata olup olmadığı, dilbilgisi hataları, maddelerin uygulanacak gruba uygunluğu gibi kriterler bakımından maddeler incelenir. Maddeler, testin yapısına göre alanında uzman kişiler tarafından kontrol edilerek gerekli düzenlemeler yapılır (Atılğan, Kan ve Doğan, 2013).

6. Ölçeğin açıklama ve yönergelerinin yazılması

- Ölçme aracı için hazırlanacak yönergeler açık ve anlaşılır olmalıdır. Ölçek için hazırlanan yönergede ölçeğin amacı, cevaplama biçimi, cevaplama süresi, ölçekteki madde sayısı belirtilmelidir.

7. Ön deneme uygulamasının yapılması

- Ön deneme uygulaması, hazırlanan ölçeğin amaçlanan hedef kitleye benzer küçük bir grup üzerinde gözden geçirilmesine olanak sağlar. Maddelerin okunabilirliği, testin cevaplama süresi, cevaplayıcıların anlamadıkları yerlerin belirlenmesi açısından ön deneme uygulaması önemlidir (Crocker ve Algina, 1986).

8. Deneme uygulamasının yapılması

- Deneme uygulaması madde istatistiklerinin hesaplanarak uygun maddelerin seçilmesi için yapılır.
- Deneme uygulamasında amaç ölçülmesi hedeflenen niteliğin en yakın yapısını elde etmek amacıyla gerekli bilgileri elde etmektedir.

9. İstatistiksel analizlerin yapılması ve ölçeğe son halinin verilmesi

- ❑ Maddelerin uygun veya problemlili olduğunu belirlemek için bazı istatistiksel analizler yapılır.
- ❑ İstatistiksel analiz aşamasında madde güçlük veya onaylanma oranlarının belirlenmesi ve maddelerin ayırt etme güçlerini saptayarak atılacak veya düzeltilecek maddelerin belirlenmesi gerekir.
- ❑ Madde ayırt edicilikleri incelenirken de başarı testlerinde başarılı olan ve olmayanı, tutum ölçmek için geliştiriliyorsa olumlu tutuma sahip olanla olmayanı ayırt etmesi gerekir (Erkuş, 2006).
- ❑ Ölçeğin geçerliği ve güvenirliğine ilişkin analizler yapılır.

Ölçek Uyarlama

- Ölçek uyarlama, farklı kültürler için hazırlanmış bir ölçme aracının başka kültür ve dillere çevrilerek psikometrik çalışmalarının yapılması sürecidir (Deniz, 2007).

Ölçme Aracı Uyarlama Aşamaları

1. Yeni bir testin mi yoksa varolan testi uyarlamanın mı daha kullanışlı olacağına karar verilmesi
2. Ölçeğin orijinalini geliştiren yazar/lardan izin alınması
3. Çalışılacak kültürlerdeki ve dil gruplarındaki ölçülen özelliğe ait yapının eşdeğerliğinin sağlanması
4. Nitelikli Çevirmenlerin Seçilmesi

Ölçme Aracı Uyarlama Aşamaları

5. Ölçme Aracının Çevrilmesi ve Uyarlanması
6. Ölçme Aracının Daha Büyük Bir Grupta Uygulanması
7. Aracın hedef ve kaynak dil versiyonlarından elde edilen puanları karşılaştırmak için istatistiksel yöntem seçilmesi
8. Kültürler arası karşılaştırma yapılacaksa aracın dil versiyonlarının eşdeğerliği sağlanması.

Ölçme Aracı Uyarlama Aşamaları

9. Geçerlik çalışması yapılması

10. Uyarlanan aracın kullanıcıları için süreci ve hazırlamayı içeren bir el kitabı hazırlanması.

11. Kullanıcıların eğitilmesi.

12. Uyarlanan ölçme aracının sürekli olarak izlenmesi.